

КИТАЙСЬКІ І ЯПОНСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ**Перепадя Дар'я,**

ORCID ID 0000-0002-9133-7244

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

dariaperepadia@gmail.com**Малахова Юлія,**

ORCID ID 0000-0003-4083-810X

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

juliamalah@163.com

***Анотація.** Статтю присвячено дослідженню фразеологічного фонду китайської та японської мов, зокрема порівняльному аналізу фразеологічних одиниць з точки зору їхньої форми, структури, особливостей накреслення ієрогліфічних знаків, семантики та національно-культурних компонентів, що містяться в них. Національно-культурна специфіка китайських та японських фразеологізмів тісно пов'язана з характерними рисами свідомості народу, співвідношенням мови та мислення, мови та культури, тому основний дослідницький підхід є переважно компаративним та лінгвокультурологічним. У роботі розглянуто вплив китайської мови і культури на становлення й розвиток фразеологічної системи японської мови, окреслено взаємозв'язок між китайськими ідіомами чен'юй та японськими ідіомами йоджіджюкуго. Порівняння форм накреслення ієрогліфів репрезентує зміни у системах письма китайської та японської мов, зумовлені історичними процесами розвитку обох мов. Різновекторність мовних звичок відображено у зміні порядку слів у складі фразеологічної одиниці в японській мові при збереженні вихідного значення китайського періоджерела. Низка японських ідіом, запозичених з китайської мови, демонструє процес адаптації до особливостей японської мови, що визначається зміною певних компонентів у складі фразеологізму. Незважаючи на тісні зв'язки та запозичення елементів китайської мови й культури, японська мова створила власні, суто японські, фразеологічні одиниці, які містять національно-культурні компоненти, що відтворюють елементи життя народу, побуту, звичаїв та історичних фактів. Склад, структура та національно-культурне забарвлення власне японських фразеологізмів відрізняє їх від побудованих за нормами класичної китайської мови веньянь ідіом, котрі прийшли з китайської мови та закріпилися у мові й свідомості японського народу.*

***Ключові слова:** китайська мова, японська мова, фразеологізм, ідіома, чен'юй, йоджіджюкуго.*

CHINESE AND JAPANESE PHRASEOLOGISMS: A COMPARATIVE ASPECT**Perepadia Daria,**

ORCID ID 0000-0002-9133-7244

Luhansk Taras Shevchenko National University

dariaperepadia@gmail.com**Malakhova Yulia,**

ORCID ID 0000-0003-4083-810X

Luhansk Taras Shevchenko National University

juliamalah@163.com

© Perepadia D., Malakhova Y., 2023

Abstract. *The article is devoted to the study of the phraseological fund of the Chinese and Japanese languages, in particular to the comparative analysis of phraseological units from the point of view of their form, structure, features of drawing hieroglyphic signs, semantics and national-cultural components contained in them. The national-cultural specificity of the Chinese and Japanese phraseology is closely related to the characteristic features of the people's consciousness, the relationship between the language and thinking, the language and culture, therefore the main research approach is primarily comparative, linguistic and cultural. The work examines the development of the Chinese language and culture on the formation and development of the phraseological system of the Japanese language, outlines the relationship between the Chinese and the Japanese idioms. A comparison of the forms of drawing hieroglyphs represents changes in the writing systems of the Chinese and Japanese languages, caused by the historical processes of the development of both languages. The diversity of language habits is reflected in the change in the order of words in a phraseological unit in the Japanese language while preserving the original meaning of the Chinese original source. A number of Japanese idioms borrowed from the Chinese language demonstrate the process of adaptation to the features of the Japanese language, which is determined by the change of certain components in the structure of the phraseology. Despite the close ties and borrowing of elements of the Chinese language and culture, the Japanese language has created its own, purely Japanese, phraseological units that contain national and cultural components that reproduce elements of the people's lifestyle, customs and historical facts. The composition, structure, national and cultural connotation of the actual Japanese idioms distinguish them from idioms built with the norms of the wenyuan, the classical Chinese language. They came from the Chinese language and then became entrenched in the language and consciousness of the Japanese people.*

Key words: *the Chinese language, the Japanese language, phraseology, idiom, chenyu, yojjukugo.*

Вступ

Фразеологізми будь-якої мови пов'язані з культурою та менталітетом народу, котрий розмовляє цією мовою. Особливий науковий інтерес становить вивчення специфіки фразеологічної системи китайської та японської мов з огляду на історичні зв'язки Китаю та Японії, а також взаємодію культур китайського та японського народу. Вивчення цих східних мов, спілкування ними та переклад потребує комплексу знань, умінь і навичок, які передбачають знання й розуміння особливостей ієрогліфічного письма та унікальної фразеологічної системи мови. На нашу думку, компаративний аналіз китайських та японських фразеологізмів дозволить зрозуміти історичні зв'язки між зазначеними мовами, відтворити зміни, які відбулися під впливом зовнішніх, а також внутрішніх чинників, і окреслити процес становлення й розвитку фразеологічної системи японської мови з огляду на китайське походження та самобутність суто японських фразеологізмів, які побутують у сучасній японській мові.

З давніх часів японська культура зазнавала глибокого впливу китайської культури. У результаті тривалого мовного та культурного обміну японська мова увібрала багато ідіом чи алюзій з китайської мови. Однак під час вивчення японських ідіом та їх перекладу сліпе використання китайського контексту для розуміння японських фразеологізмів може призвести до неправильного перекладу, спотворення різних мовних ситуацій, а також до непорозуміння у процесі спілкування. Деякі ідіоми зазвичай пишуться так само, як китайські, а їх вимова також може імітувати вимову стародавніх китайських ієрогліфів. Розуміння зв'язку між цими мовами в площині дослідження фразеології дозволить побачити сутність змін, яких зазнала китайська мова будучи абсорбованою та адаптованою до використання в реаліях життя японського суспільства.

Обговорення

Вивчення фразеології будь-якої мови – одна з важливих тем сучасної лінгвістики. Фразеологічний фонд китайської та японської мов став об'єктом дослідження багатьох вітчизняних лінгвістів та філологів. Так, В. Пирогов (2016) досліджував проблеми ідентифікації фразеологізмів, зокрема, паремій китайського походження, у сучасній японській мові. Він здійснював свій науковий пошук шляхом аналізу приблизно 250 загальноновживаних фразеологізмів японської мови на основі китайських та японських лексикографічних джерел. О. Тихонова (2016) досліджувала явище фразеологічної енантіосемії, що репрезентує стилістичну складову вживання фразеологічних одиниць китайської мови. Т. Корольова, Ю. Стоянова (2017) у своїй науковій праці розглядали китайські ідіоми чен'юй та особливості їх перекладу. Л. Пойнар (2018) приділила увагу семантичному простору фразеології як джерела інтерпретації концепту «істинний шлях» у картині світу китайського етносу. У свою чергу, Н. Костевич (2020) здійснила порівняльний аналіз японських фразеологічних одиниць та йоджіджюкуго. Вона виявила, що хоча йоджіджюкуго вже довгий час зазнають впливу японської мови та культури, але вони все ж зберегли культурну автентичність китайських чен'юй і тим самим, значно вирізняються серед інших фразеологізмів японської мови. Д. Перепадя (2022) присвятила свою роботу шляхам відтворення образної семантики при перекладі китайських фразеологізмів українською мовою. Утім, фразеологізми китайської та японської мов все ще становлять вагомую площину для наукового дослідження й потребують подальшого опрацювання, у компаративному аспекті зокрема.

Матеріали та методи дослідження

Фразеологізми, стійкі словосполучення, а інколи навіть цілі речення мають повне або часткове переносне значення. Основною особливістю фразеологічних одиниць, на думку багатьох сучасних дослідників, є невідповідність змісту й лексичного складу, що визначає специфіку фразеологічної одиниці, додає глибини й гнучкості її значенню.

Найбільш переконливим доказом багатих можливостей фразеологізмів, а також особливої складності для розуміння та перекладу, є те, що їх не тільки вживає, але і творчо переосмислює значна кількість письменників, журналістів та громадських діячів. Фразеологізми також відіграють важливу роль у спілкуванні й надають вислову різних відтінків: вони можуть зробити вислів або текст емоційнішим, додати йому виразності, певним чином спрямувати естетичне сприйняття, забезпечити ті або інші культурні асоціації. Дуже часто фразеологізми служать чинником визначення стилістичного забарвлення тексту (статус співбесідника, характер висловлювання, відносини між учасниками комунікації тощо).

Національно-культурна специфіка китайських та японських фразеологізмів безпосередньо пов'язана з характерними рисами свідомості народу, співвідношенням мови та мислення, мови та культури. Фразеологічний фонд мови відтіняє її своєрідність з культурної точки зору, втілюючи в собі самобутність культури та історії народу (Пойнар, 2012: 126). Крім того, фразеологізми досить міцно закріплені за певними соціально-культурними шарами суспільства. З усього зазначеного вище впливає низка завдань, яка змушує нас звертатися до фразеологічного фонду досліджуваних мов.

У нашому дослідженні ми робимо спробу дослідити вплив китайської мови та культури на становлення і розвиток фразеологічної системи японської мови, та порівняти структуру, лексичний склад і семантику китайських та японських фразеологізмів з метою виявлення лінгвістичних та світоглядних відмінностей, виражених засобами фразеологічної системи японської та китайської мов. З огляду на наявні завдання звертаємося до методу лінгвістичного опису, суцільної вибірки та компонентного аналізу. Основний дослідницький підхід є переважно компаративним

та лінгвокультурологічним, за допомогою якого аналізується семантика обраних фразеологічних одиниць.

Результати дослідження

Проблеми вивчення фразеологічних одиниць китайської та японської мов є окремим питанням в межах сходознавчих досліджень. Існують національно-культурні відмінності між схожими за значенням фразеологізмами у китайській та японській мовах. Інколи вживання фразеологізмів у тексті або мовленні будується на використанні можливостей національно-культурного колориту, наприклад, для побудови художнього або публіцистичного образу, і тоді навіть наявність словникової відповідності не дає можливості вирішення проблем, пов'язаних із тлумаченням або перекладом певної фразеологічної одиниці. Перекладати фразеологізми з китайської й японської мов складно ще й тому, що в них часто зберігаються архаїчні значення деяких ієрогліфів, які в сучасній мові вже змінили своє значення (Перепадя, 2022: 21–28).

Фразеологічний фонд китайської мови представлений різноманітними класами фразеологічних одиниць. На даний момент у китайській фразеології класифікація фразеологізмів в основних працях вчених-лінгвістів відбувається за їх походженням та стилістичною співвіднесеністю, а не за структурно-семантичними ознаками. Утім, протягом тривалого часу серед вчених існувала загальноприйнята традиція, згідно до якої всі фразеологізми китайської мови позначалися терміном «чен'юй» (成语chéngyǔ), що в перекладі з китайської означає «готовий вираз», і сам термін розумівся багатозначно (Пойнар, 2012: 126).

Ідіоми чен'юй (成语) – стійкі фразеологічні вислови у китайській лексиці. Ідіоми широко вживаються у письмовій та розмовній мові. Більшість ідіом 成语 складаються з чотирьох символів, але можуть також містити по три, п'ять і більше морфем (Conti, 2020: 412). У більш вузькому сенсі під терміном «成语» розуміють стійке словосполучення, побудоване за нормами давньокитайської мови, семантично монолітне, з узагальнено-переносним значенням, що несе експресивний характер та функціонально виступає членом речення. Саме чен'юй утворюють найважливіший клас фразеологізмів китайської мови (Пойнар, 2012: 126).

Чен'юй слугують для надання мові певного стилю та емоційного відтінку. Види й типи емоційнооціночного значення, що здобувається засобами чен'юй в процесі комунікації, представляє широке поле для наукового пошуку, адже за допомогою мови людина не тільки виражає думки, але також передає свої почуття. Тому, крім основного, предметно-логічного значення, слово у межах фразеологізмів чен'юй набуває додаткового, емоційного значення (Тихонова, 2016: 91), наприклад: 下马威 xià mǎ wēi – цей китайський чен'юй за допомогою методу калькування можна перекласти як «злізти з коня та погрожувати», що означає «налякати, навіяти страх; показати свою владу»; 火上加油 huǒ shàng jiā yóu – «у вогонь додати масла», що є прямим відповідником фразеологізму «підлити масла у вогонь»; ідіома 小题大作 xiǎotí dàzuò у буквальному перекладі означає «маленьке питання – велика справа», тобто «перебільшувати, згущувати фарби, нагнітати»; 马角乌白 mǎ jiǎo wū bái – «у коня – роги, а ворона біла». Цей фразеологізм за семантикою співпадає із звичним нам висловом – «коли рак на горі свисне», тобто «ніколи». 风驰电掣 fēng chí diàn chè – у дослівному перекладі можемо отримати вислів «вітер мчить, блискавка з'являється». За допомогою контекстуального перекладу отримуємо вислів «швидше за вітер» (汉语成语词典, 2004).

Японська мова є також багатою на фразеологічні одиниці, адже вона увібрала в себе не тільки мудрість, здобуту своїм народом, а й мудрість інших народів, зокрема китайського. На розвиток японської мови в цілому значно вплинула китайська ієрогліфічна писемність, тобто японська писемність була створена на основі

китайської. Після того, як китайські ієрогліфи були запозичені й інтегровані у японську мову, почалося формування офіційної системи японського письма. На базі саме китайських ієрогліфів японці створили кану та, разом з тим, продовжували поглинати елементи західної культури, тому сучасна система письма відрізняється від китайської (关于日汉成语翻译, 2012).

Фразеологічний фонд японської мови представлений у вигляді прислів'їв і приказок 諺 котовадза, що складають у граматичному відношенні закінчене речення, стійких словосполучень 慣用句 каньйо:ку, ідіом, котрі складаються з чотирьох ієрогліфів – 四字熟語 йоджіджюкуго, що представляють собою вислови афористичного характеру побудовані за нормами класичної китайської літературної мови веньянь, їх семантика має зв'язок з висловлюванням конкретної історичної особистості або легенди (砂岡和子, 2021). 四字熟語 посідають особливе місце у фразеологічній системі японської мови. Вони представляють собою складні словесні конструкції, які побудовані з чотирьох ієрогліфів та мають китайське походження. Таким чином, фразеологічні одиниці йоджіджюкуго і є японським відповідником ідіом 成语. З того часу, коли ідіоми чен'юй прийшли з Китаю до Японії, йоджіджюкуго зазнали значного впливу власне японської культури та мови й фактично стали її частиною, про що свідчить утворення суто японських йоджіджюкуго, проте їх доволі велика кількість лишилася прямими відповідниками китайських чен'юй (野村 雅昭, 1975).

Йоджіджюкуго продовжують широко застосовуватися, змінюватися та поповнюватися новими висловами, а отже китайські 成语 були інтегровані глибоко у японську мову і стали важливою частиною японської культури, адже японці сприймають їх як частину своєї мови, яку вони продовжують активно розвивати. Отже, хоча фразеологізми йоджіджюкуго стали невід'ємною складовою японської мови та культури, однак вони зберегли культурну автентичність китайських, а тому й виокремлюються серед інших фразеологічних одиниць японської мови. (Костевич, 2020).

Йоджіджюкуго пишуться тільки за допомогою кандзі, що підтверджує їх китайське походження. Ідіома йоджіджюкуго складається з чотирьох ієрогліфів, а її семантику, як і семантику китайської ідіоми чен'юй, складно визначити за значенням складових компонентів. Крім того, серед них існують не тільки словосполучення, а й цілі речення, зокрема, йоджіджюкуго можуть мати вигляд котовадза, какуген і кодзі. Варто зазначити, що не всі йоджіджюкуго мають китайське коріння. Японці запозичили кандзі і використовують їх для створення йоджіджюкуго за нормами китайської мови, наприклад, 二足三文 – «дуже дешевий», 我伝引水 – «егоїстичний», 自然淘汰 – «природний відбір».

Каньйо:ку і йоджіджюкуго відрізняються один від одного структурно-граматичними, стилістичними та ієрогліфічними особливостями. Деякі йоджіджюкуго можна перекласти на каньйо:ку як кальки, тобто за допомогою буквального перекладу, а їх значення не зміниться, наприклад: йоджіджюкуго 肝胆相照, що при буквальному перекладі означає «печінка та жовчний міхур освітлюють один одного» із семантикою «бути нерозлучними друзями, бути душевно близькими» можна відтворити на каньйо:ку наступним чином – 肝胆相照める.

Японці з великою турботою ставляться до свого надбання, регулярно видають і перевидають збірки, словники прислів'їв та приказок, ідіом. Екзамени з японської мови (国語 кокуго – «національна мова») включають обов'язкову перевірку знань ідіом, що складаються з чотирьох ієрогліфів, прислів'їв і стійких фразеологічних висловів. Так, наприклад, іспити з японської мови для учнів молодшої школи включають тести на перевірку 708 фразеологізмів, 220 прислів'їв та 133 ідіоми (小学生用慣用句一覽プリントちびむすドリル).

Вступні іспити до вищих навчальних закладів також передбачають завдання на перевірку знань фразеологічного фонду. Використання прислів'їв та ідіом у процесі комунікації свідчить про рівень освіти мовця, сферу діяльності, тобто про приналежність до певного соціального прошарку. Уміння не замислюючись вживати в усній і писемній мові найчастіше вживаних йоджіджюкуго – одна з ознак добре освіченого японця.

Корені, що сягають класичної китайської літератури, буддійської філософії та японської історії, наділяють йоджіджюкуго властивістю коротко й витончено описувати різні аспекти життя та побуту японського народу. Образність взагалі дуже характерна для японської мови, як і для китайської. Мова носіїв рясніє метафорами, алегоріями, порівняннями, прислів'ями та приказками. Вміле використання японської фразеології можна назвати вербальним відображенням соціального статусу мовця, демонстрацією його місця в суспільній ієрархії.

Китайські ідіоми 成语 та японські йоджіджюкуго 四字熟語, як лексичні одиниці китайської і японської мов, є невід'ємною складовою розмовної мови, а також писемної мови публіцистичного та художнього стилю. Багато японських ідіом пишуться так само, як і китайські, або мають один чи два ієрогліфи, які відрізняються за формою накреслення, що є результатом різновекторного історичного розвитку обох держав. Цим також пояснюється й те, що деякі китайські ієрогліфи вживаються у японській мові в абсолютно різному значенні, а отже у складі ідіом японської мови їх значення може не збігатися з китайськими. При перекладі фразеологізмів з цих двох східних мов яскраво виражені звички, традиції, елементи побуту обох країн повинні гармонійно поєднуватися з мовною ситуацією (关于日汉成语翻译, 2012).

В японській мові лексику й фразеологію, запозичену з китайської мови, називають канго (漢語), яку вважають одиницями вторинної номінації. Глибоке вивчення та етимологічний аналіз японських фразеологізмів, які відносять до категорії 漢語 можливо здійснити лише після ґрунтовного аналізу їх китайського коріння, китайських кальок, прямих запозичень і перекладів з китайської японською мовою на основі історичних та літературних першоджерел. Китаїзми, які є китаємовними запозиченнями в японській мові, дослідники порівнюють із сучасними гайрайго (外来語), тобто іноземними словами, які записуються особливою складовою азбукою катакана, завдяки чому їхня ідентифікація в письмовому тексті практично ніколи не викликає труднощів. Втім, на відміну від гайрайго, ідентифікація китаїзмів вимагає достатньо високої професійної підготовки, оскільки це потребує знання етимологічних особливостей лексики японської мови, а також історичних, культурних і літературних реалій Китаю (Пирогов, 2016: 124).

У наведених нижче прикладах японських ідіом окремі форми символів ідентичні традиційним китайським ієрогліфам, а вислови зберегли свою семантику: 远交近攻 yuǎnjiāojìn gōng – «вступати в союз із віддаленими країнами та нападати на прилеглі»; – 网打尽 wǎng dǎjìn – «виловити повністю за один закид сітки»; – 气呵成 yīqì hēchéng – «закінчити (зробити) одним духом; одним махом; в один присід»; – 举两得 yī jǔ liǎng dé – «одним пострілом убити двох зайців»; 外柔内刚 wài róu nèi gāng – «м'який зовні, але твердий усередині; м'який у зверненні, але твердий у рішеннях; м'яко стеле, та твердо спати» (关于日汉成语翻译, 2012).

Деякі японські ідіоми, які прийшли з китайської мови, були адаптовані до особливостей японської мови, причому один або кілька ієрогліфів зазнали певних змін. Наприклад: 沉思默考 чіншімоっこう (японська мова) – 沉思默想 chénsī mòxiǎng (китайська мова) у значенні «глибоко мислити, перебувати в роздумах, мовчки розмірковувати». Зазначений приклад репрезентує зміни у формі накреслення ієрогліфічних знаків. Ієрогліф 默 змінив своє написання згідно до норм японської каліграфії, але значення ієрогліфів, які використовуються у фразеологізмах як

японської, так і китайської мови, однакове: 黙考もっこう «міркувати, обдумувати» та в китайській 黙想mòxiǎng «міркувати, мовчки роздумувати».

Аналіз ідіоми 勇往邁進ゆうおうまいしん (японська мова) – 勇往直前 yǒngwǎngzhíqián (китайська мова) «сміливо йти вперед» також дозволяє побачити різні форми накреслення ієрогліфів 邁進 まいしん «цілеспрямований рух вперед» і 直前zhí qián «рухатися вперед», тобто значення в цілому збігається.

На матеріалі ідіоми 流言飛語 (流言蜚語)りゅうげんひご (японська мова) – 流言蜚語liú yán fēi yǔ (китайська мова) у значенні «плітки» так само семантику визначають лексеми 流言 «плітки» та 飛語 «хибний слух» (日本国語大辞典). Відзначимо, що в японській мові вживаються обидва цих фразеологізми у значенні «розпускати плітки». Цей вислів був запозичений із трактату «礼记儒行», однієї з класичних праць конфуціанства, що є своєрідним збірником есе про традиційні обряди конфуціанських вчених у період Воюючих царств. (流言蜚語). Отже, історичний зв'язок обох мов та їх фразеологічного фонду є очевидним.

Серед китайських і японських ідіом є багато висловів, що мають різний порядок слів, тому їх слід розглядати відповідно до мовних звичок носіїв обох культур, наприклад: 正々堂々(японська мова) – 堂堂正正 (китайська мова), що у перекладі українською мовою означає «величний, значний; солідний; благородний; чесний, почесному»; 一致团结 (японська мова) – 团结一致 (китайська мова) зі значенням обох фразеологізмів «згуртуватися разом; згуртований, монолітний, дружний»; ідіоми 红灯绿酒 (японська мова) та 灯红酒绿 (китайська мова) в обох мовах, навіть з огляду на різну позицію морфем, мають значення «розгульний, безшабашний»; 千紫万红 (японська мова) та 万紫千红 (китайська мова) вживаються у значенні «різнокольниковий, барвистий, строкатий» (关于日汉成语翻译, 2012).

Серед японських фразеологізмів зустрічаються суто японські фразеологізми, які пов'язані з японськими реаліями, звичаями, історичними фактами тощо. Наприклад, в Японії в часи епохи Хейан, проживав видатний буддистський священик на ім'я Кобо, який славився своїми каліграфічними роботами, звідси виникли кілька фразеологізмів з його ім'ям: 弘法にも筆のあやまり – こうぼうにもふでのあやまり «кінь на чотирьох ногах, та й той спотикається – навіть така вміла людина як Кобо і той робить помилки»; 弘法は筆を選ばず – こうぼうはふでをえらばず «Кобо пензель не обирає – для професіонала у своїй справі не важливий інструмент». Так як Кобо був відомим каліграфом, то у всіх цих фразеологізмах обов'язково є атрибут його ремесла каліграфічний пензель «фуде» (弘法にも筆の誤り).

У давнину в Японії використовували масляні лампи, масло для них купувалося в спеціальному магазині, де продавець наливав необхідну кількість масла в посуд, використовуючи воронку. Цей процес був повільним, тому продавець і покупець мимохідь обговорювали останні новини. Звідси з'явилося значення фразеологізму 油を売る, що у дослівному перекладі означає «продавати масло» зі значенням «байдикувати, байдики бити».

Отже, опрацьований лексичний матеріал свідчить про те що власне японські фразеологізми відрізняються від тих, які були запозичені з китайської мови, за структурою та національно-культурними компонентами. Фразеологічний фонд сучасної японської мови є своєрідним явищем і має яскравий національний характер. Під час вивчення фразеологічної системи японської мови слід враховувати своєрідність лексичного складу фразеологізмів, тобто специфічні особливості слів, які утворюють фразеологізми як певні мовні одиниці, семантику слова, що пов'язана з побутом та культурою суспільства.

Якщо розглядати питання перекладу та інтерпретації японських йоджіджюкуго китайською мовою та навпаки, то стає очевидним, що у складі китайських та

японських ідіом існує лише обмежена кількість слів, які майже повністю еквівалентні за змістом і формою. Проте в китайській мові є деякі ідіоми, які можна знайти в японській мові з таким самим змістом, хоча вони являють собою цілком різні вислови, наприклад: 水火不相容 *shuǐ huǒ bù xiāng róng* (китайська мова) «бути несумісними, як вогонь і вода, не терпіти один одного» – > 犬猿の仲 *けんえんのなか* (японська мова), що у дослівному перекладі означає «собака з мавпою», тобто можна побачити відповідник звичного нам вислову «як кішка з собакою». Звертаючись до методу компонентного аналізу можна зазначити, що японський фразеологізм містить зооніми «мавпа» та «собака». Ще з давнини в Японії вважалося, що собака не може жити у злагоді з мавпою, тому і виник цей фразеологізм. В китайській мові 水火不相容 містить компоненти «вода» та «вогонь», які й передають цю несумісність. Джерелом походження цього китайського фразеологізму є твір «Судження потаємної людини», написаного Ван Фу у часи правління династії Хань, який стверджував, що ці дві речовини є протилежними та несумісними, адже мають різне походження і не можуть співіснувати разом (水火不相容).

Наступний фразеологізм також репрезентує семантичну відповідність фразеологізмів китайської та японської мов, проте вони передають зміст іншим лексичним та образним інструментарієм: китаємовний вислів 杯水车薪 *bēishuǐchēxīn* зі значенням «чашкою води не згасити загорілий віз дров» відповідає японському фразеологізму > 焼け石に水 *やけいしにみず* «лити воду на розпечений камінь». Семантика зазначених фразеологізмів має історичні витоки і в обох випадках означає «марну трату сил». Так, фразеологізм 杯水车薪 походить від висловлювання Менци у першій частині твору «Гаоцзи», де було зазначено, що вода може погасити вогонь, втім згасити полум'я, коли горить цілий віз з дровами, лише маленькою чашкою води не можливо. Япономовний фразеологізм 焼け石に水 означає, що якщо налити трохи води на гарячий камінь, то вона швидко випарується, а це також означає малі зусилля чи марну спробу допомогти (焼け石に水).

Висновки та перспективи

Дослідження мовних явищ китайської та японської мов у компаративному аспекті являє собою перспективний напрям сучасного сходознавства. Японська та китайська вважаються двома типологічно різними мовами, проте чисельні дослідження показують, що японська та китайська системи мають ряд спільних характеристик. Не виключенням є й фразеологія. Стародавня Японія перебувала під глибоким впливом китайської культури, і навіть у сьогодення її елементи можна прослідкувати на площині японської мови й писемності, а також на духовному рівні життя суспільства в цілому. Японія вчилася у Китаю в процесі культурних обмінів, тож велика кількість китайських ідіом стала основою для утворення своєї фразеологічної системи: запозичені китайські фразеологічні одиниці були адаптовані та інтегровані у фразеологічний фонд японської мови, а деякі з них були безпосередньо запозичені, не зазнавши жодних змін.

Отже, спираючись на опрацьований теоретичний та лексичний матеріал, можемо зазначити, що фразеологічні одиниці, які були перейняті з китайської мови та побудовані за нормами класичної китайської мови переважно зберегли форми ієрогліфічних знаків та семантику складових компонентів. У нашому дослідженні ми виявили, що більшість ідіом, які мають однакові значення та однакову форму накреслення ієрогліфічних складових було утворено в Китаї. Такі ідіоми переважно походять із китайської класичної літератури і вони увійшли до японської мови у готовому вигляді. Існують й такі, значення яких зберіглося, втім порядок розташування компонентів або форми ієрогліфів дещо відрізняються.

Серед досліджених ідіом було визначено й абсолютно відмінні фразеологічні одиниці схожі за семантикою, однак вони не демонструють зовнішньої чи образної схожості, а лише відтворюють близькі поняття. Аналіз компонентів, які притаманні деяким фразеологізмам у китайській та японській мовах, дозволив побачити невідповідності у створенні образів, що свідчить про наявність національно-культурних та світоглядних розбіжностей китайського та японського суспільства, тож відображають відповідні культурні особливості цих двох країн.

Завдяки порівняльному аналізу та вивченню фразеологічних одиниць обох мов ми виявили спільні риси та відмінності між формами накреслення ієрогліфічних знаків у складі фразеологічної одиниці, та уточнили деякі національно-культурні особливості, відображені в ідіомах обох мов.

Простежуючи походження ідіом, маємо зазначити, що більшість із них походять з історії країни, старовинних книг, історій і реалій повсякденного життя. Отже, без розуміння історичного фону та національно-культурного підґрунтя іноді не можливо встановити значення тієї чи іншої фразеологічної одиниці. На основі отриманих результатів перспективи подальших досліджень убачаємо у визначенні національно-культурної специфіки окремих компонентів фразеологічних одиниць, їх образної семантики та значення в китайській і японській культурах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Корольова, 2017. – Корольова Т., Стоянова Ю. Ченьюї та особливості їх перекладу. *Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі: Міжнародний журнал*. Харбін: Харбінський інженерний університет, 2019. Вип.5. С. 20-21. – Режим доступу: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/10921/1/Korolova.pdf>
- Костевич Н., 2020. – Костевич Н. Японські фразеологічні одиниці та йоджіджюкуго на позначення почуттів: порівняльний аналіз. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна*. 2016. Вип. 62. С. 176-179. – Режим доступу: <https://mova.knu.ua/wp-content/uploads/2020/02/13-1.pdf>
- Перепада, 2022. – Перепада Д.О. Відтворення образної семантики при перекладі китайських фразеологізмів українською мовою. *Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Україна-Китай: діалог культур» та Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції сходознавства» (3-4 травня 2022, м. Полтава)*. Полтава: Вид-во ДЗ „ЛНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С. 21-28.
- Пирогов, 2009. – Пирогов В.Л. Ідентифікація фразеологізмів, зокрема, паремій китайського походження, у сучасній японській мові. *Китайська цивілізація: традиції та сучасність: Зб. ст.* К., 2009. С. 124–130. – Режим доступу: <https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/02/%D0%9F%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2.pdf>
- Пойнар, 2018. – Пойнар Л. Семантичний простір фразеології як джерело інтерпретації концепту істинний шлях у картині світу китайського етносу. *Studia linguistica*. 2012. Вип. 6(2). С. 125–131. – Режим доступу: <http://studia-linguistica.knu.ua/wp-content/uploads/2018/11/2012-6-2-125-131-%D0%9F%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0%D1%80-%D0%9B.%D0%9C..pdf>
- Секіна, 2019. – Секіна Н. Класифікація фразеологізмів китайської мови. *Питання сходознавства в Україні : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, Харків, 28 берез. 2019 р.* Харків, 2019. С. 96–98. – Режим

- доступу: <https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/3416/1/Сєкіна%20Н.%20Д.pdf>
- Тихонова, 2016. – Тихонова О. Явище фразеологічної енантіосемії (емоціонально оцінної оцінки ідіоми). *Китайська цивілізація: традиції та сучасність: зб. ст.* Київ, 2005. С. 91–94. – Режим доступу: <https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/02/Тихонова-2.pdf>
- Conti, 2020. – Conti S. Etymological Elaboration in Chengyu 成语 Teaching. The Role of Opacity, Type of Instruction, and Competence Level. *Annali di Ca'Foscari. Serie orientale*, 56, 411–438 pp. – Режим доступу: <https://edizionicafoscari.unive.it/media/pdf/article/annali-di-ca-foscari-serie-orientale/2020/56/art-10.14277-AnnOr-2385-3042-2020-56-016.pdf>
- 关于日汉成语翻译(Обособливості перекладу японських ідіом китайською мовою). – Режим доступу: <https://www.ccjk.com/%E5%85%B3%E4%BA%8E%E6%97%A5%E6%B1%89%E6%88%90%E8%AF%AD%E7%BF%BB%E8%AF%91/>
- 何平, 2004. – 汉语成语词典 /何平主编成都: 电子科技大学出版社, 2004. 1004 页.
- 焼け石に水 (Значення та особливості вживання фразеологізму 焼け石に水). – Режим доступу: <https://domani.shogakukan.co.jp/630944>
- 砂岡和子, 2009. – 砂岡和子, 羅鳳珠, 王雷. 漢字四字成語の受容とその延命. – Режим доступу: https://www2.ninjal.ac.jp/past-events/2009_2021/event/specialists/project-meeting/files/JCLWorkshop_no2_papers/JCLWorkshop2012_2_33.pdf
- 弘法にも筆の誤り (значення і походження фразеологізму 弘法にも筆の誤り). – Режим доступу: <https://domani.shogakukan.co.jp/709582>
- 流言蜚語 (значення і походження фразеологізму 流言蜚語). – Режим доступу: <https://www.zdic.net/hans/>
- 野村 雅昭, 1975. – 野村 雅昭. 四字漢語の構造. 電子計算機による国語研究. №7. 1975. ページ36-80. – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/234725222.pdf>
- 日本国語大辞典 (Словник японської мови онлайн). – Режим доступу: https://kotobank.jp/word/勇往邁進-650368#goog_rewarded
- 水火不相容(значення і походження фразеологізму 水火不相容). – Режим доступу: <https://baike.baidu.com/item/%E6%B0%B4%E7%81%AB%E4%B8%8D%E7%9B%B8%E5%AE%B9/4204872>
- 小学生用慣用句一覧プリントちびむすドリル (Список ідіом для учнів початкової школи). – Режим доступу: <http://happylic.net/syogaku.htm>

REFERENCES

- Korolova, 2017 – Korolova T., Stoianova Yu. Chenui and peculiarities of their translation. Actual problems of philology and professional training of specialists in a multicultural space: International Journal. Harbin: Harbin University of Engineering, 2019. Issue 5. pp. 20-21. – Available at: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/10921/1/Korolova.pdf> [in Ukrainian]
- Kostevych, 2020 – Kostevych N. Japanese phraseological units and yojijukugo for denoting feelings: a comparative analysis. *Scientific notes of the National University*

- "Ostroh Academy". Series: *Philological*. 2016. Issue 62. P. 176-179. – Available at: <https://moa.knu.ua/wp-content/uploads/2020/02/13-1.pdf> [in Ukrainian]
- Perepadia, 2020 – *Perepadia D.* Reproduction of figurative semantics when translating Chinese phraseological units into Ukrainian. *Collection of materials of the International Scientific and Practical Conference "Ukraine-China: Dialogue of Cultures" and the International Scientific and Practical Conference "Modern Trends of Oriental Studies" (May 3-4, 2022, Poltava)*. Poltava: Publishing House of Taras Shevchenko LNU, 2022. P. 21-28 [in Ukrainian].
- Pyrohov, 2009 – *Pyrohov V.L.* Identification of phraseological units, in particular, paremies of Chinese origin, in the modern Japanese language. *Chinese civilization: traditions and modernity: Collection*. Art. K., 2009. P. 124-130. – Available at: <https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/02/%D0%9F%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%B2.pdf> [in Ukrainian]
- Poinar, 2018 – *Poinar L.* The semantic space of phraseology as a source of interpretation of the concept of the true path in the picture of the world of the Chinese ethnic group. *Studia linguistica*. 2012. Issue 6(2). P. 125-131. – Available at: <http://studia-linguistica.knu.ua/wp-content/uploads/2018/11/2012-6-2-125-131-%D0%9F%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0%D1%80-%D0%9B.%D0%9C.pdf> [in Ukrainian].
- Siekina, 2019 – *Siekina N.* Classification of phraseological units of the Chinese language. *Problems of oriental studies in Ukraine: theses add. All-Ukrainian science and practice conf. from international with participation, Kharkiv, March 28*. 2019. Kharkiv, 2019. C. 96-98 [in Ukrainian].
- Tykhonova, 2016 – *Tykhonova O.* The phenomenon of phraseological enantiosem (emotional evaluation of an idiom). *Chinese civilization: traditions and modernity: collection*. Art. Kyiv, 2005. P. 91-94. – Available at: <https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/02/Тихонова-2.pdf> [in Ukrainian]
- Conti, 2020 – *Conti S.* Etymological Elaboration in Chengyu 成语 Teaching. The Role of Opacity, Type of Instruction, and Competence Level. *Annali di CaFoscari. Serie orientale*, 56, pp. 411-438. – Available at: <https://edizionicafoscari.unive.it/media/pdf/article/annali-di-ca-foscari-serie-orientale/2020/56/art-10.14277-AnnOr-2385-3042-2020-56-016.pdf> [in English]
- Guānyú rì hàn chéngyǔ fānyì, 2021 [About Japanese-Chinese Idiom Translation]. – Available at: <https://www.ccjk.com/%E5%85%B3%E4%BA%8E%E6%97%A5%E6%B1%89%E6%88%90%E8%AF%AD%E7%BF%BB%E8%AF%91/> [in Chinese].
- He Ping (2004) Hànyǔ chéngyǔ cídiǎn/héping zhǔbiān. – Chéngdū: Diànzǐ kējì dàxué chūbǎn shè, 2004. 1004 Yè [Chinese Idiom Dictionary/Editor-in-Chief He Ping. – Chengdu: University of Electronic Science and Technology of China Press] [in Chinese].
- Yakeishinimizu [Water on hot stone]. – Available at: <https://domani.shogakukan.co.jp/630944> [in Japanese].
- Sunaoka Kazuko, Ra hōju,-ō kaminari, Kyō-gara Kei, Matsuzaki Mika (2021). Kanji sīzì chéngyǔ No juyō to sono enme [Acceptance of four-character kanji compositions and their extension of life] [in Chinese, in Japanese].
- Kōbōnimofudenoayamari [Kobo also made a mistake]. – Available at <https://domani.shogakukan.co.jp/709582> [in Japanese].
- Liúyán fēiyǔ [Gossip]. – Available at: <https://www.zdic.net/hans/> [in Chinese].
- Nomura Masaaki. Sīzì chéngyǔ No kōzō. [Structure of four-character Chinese words], Japanese language research using electronic computers. No. 7. 1975 pages 36-80. – Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/234725222.pdf> [in Chinese, in Japanese].

Nihonkokugodaijiten [Japanese language dictionary]. – Available at:
https://kotobank.jp/word/勇往邁進-650368#goog_rewarded [in Japanese].
Shuǐhuǒ bù xiāng róng [Fire and water are incompatible]. – Available at:
<https://baike.baidu.com/item/%E6%B0%B4%E7%81%AB%E4%B8%8D%E7%9B%B8%E5%AE%B9/4204872> [in Chinese].
Shōgakusei-yō kan'yō-ku ichiran purinto chibi musu doriru [shōgakusei] [Idiom list print for elementary school students Chibi Musu Drill [Elementary school students]. Available at: <http://happyilac.net/syogaku.htm> [in Japanese].

Received 10 September, 2023

Accepted 12 September, 2023